

 [instagram.com/harmonija_knjige](https://www.instagram.com/harmonija_knjige)
 [facebook.com/harmonija_knjige](https://www.facebook.com/harmonija_knjige)
www.harmonijaknjige.rs

NASLOV ORIGINALA:
J. Krishnamurti
Think on These Things

Copyright © 1963 Krishnamurti Foundation of America
Krishnamurti Foundation of America P.O. Box 1560, Ojai, California 93024, United
States of America.
E-mail: info@kfa.org. Website: www.kfa.org
For further information about J. Krishnamurti please visit: www.jkrishnamurti.org.
Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2025

ZA IZDAVAČA:
Marko Sabovljević

UREDNIK:
Marina Sabovljević

PREVOD:
Branko Hinić

LEKTURA I KOREKTURA:
Vesna Kalabić

DIZAJNER KORICA:
Siniša Subotić

ŠTAMPA:
Alpha print, Zemun

TIRAŽ:
1.000

IZDAVAČ:
Publik praktikum, imprint Harmonija
Dobrovoljačka 10/I, Zemun
office@publikpraktikum.rs
011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA:
2025

Sva prava su zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

DŽIDU KRIŠNAMURTI

**RAZMIŠLJAJTE
O OVOME**

HARMONIA

SADRŽAJ

BELEŠKA UREDNIKA	7
1 SVRHA OBRAZOVANJA	9
2 PROBLEM SLOBODE	16
3 SLOBODA I LJUBAV	22
4 SLUŠANJE	30
5 KREATIVNO NEZADOVOLJSTVO	36
6 CELOVITOST ŽIVOTA	43
7 AMBICIJA	49
8 PRAVILNO RAZMIŠLJANJE	56
9 OTVORENI UM	63
10 UNUTRAŠNJA LEPOTA	69
11 KONFORMIZAM I REVOLT	76
12 SAMOUVERENOST NEVINOSTI	83
13 JEDNAKOST I SLOBODA	90
14 DISCIPLINA	97
15 SARADNJA I DELJENJE	103
16 OBNOVA UMA	113
17 REKA ŽIVOTA	120
18 PAŽLJIVI UM	128
19 ZNANJE I TRADICIJA	136
20 BITI RELIGIOZAN ZNAČI BITI OSETLJIV NA STVARNOST	144
21 SVRHA UČENJA	151
22 JEDNOSTAVNOST LJUBAVI	158
23 POTREBA ZA SAMOĆOM	166
24 ENERGIJA ŽIVOTA	174
25 ŽIVETI BEZ NAPORA	182
26 UM NIJE SVE	190
27 TRAŽITI BOGA	198

BELEŠKA UREDNIKA

Bilo da piše o razgovoru s nekim, ili opisuje zalazak sunca, bilo da drži javni govor, čini se da Krišnamurti ima način na koji se obraća ne samo svojoj trenutnoj publici već i svakom drugom, bilo gde, ko će slušati, a mnogo je, širom sveta, onih koji su željni da slušaju. Jer, on govori bez pristrasnosti, univerzalno, i na čudno dirljiv način otkriva same korene naših ljudskih problema.

Materijal koji se nalazi u ovom tomu prvobitno je bio predstavljen u obliku razgovora sa studentima, nastavnicima i roditeljima u Indiji, ali njegovi oštri uvidi i jasna jednostavnost biće duboko značajni za misleće ljude svuda, svih uzrasta i u svim oblastima života. Krišnamurti objašnjava s karakterističnom objektivnošću izraze onoga što mi nazivamo našom kulturom, našim obrazovanjem, religijom, politikom i tradicijom, i razjašnjava osnovne motive kao što su ambicija, pohlepa i zavist, želja za sigurnošću i žudnja za moći – sve to on prikazuje kao destruktivne faktore u ljudskom društvu. Prema njegovom sudu, prava kultura nije ni stvar porekla, ni učenja, ni talenta, čak ni genija, već „bezvremeno kretanje ka pronalaženju sreće, Boga, istine“. A „kada je to kretanje blokirano autoritetom, tradicijom, strahom, postoji propadanje“, bez obzira na darove ili dostignuća bilo kog pojedinca, rase ili civilizacije. On s neumoljivom direktnošću ukazuje na lažne elemente u našim stavovima i institucijama, a implikacije njegovih napomena su duboke i dalekosežne.

U tekstu se na nekoliko mesta pojavljuje nekoliko reči – *guru*, *sannyasi*, *puja* i *mantram* – s kojima čitaoci sa Zapada možda nisu u potpunosti upoznati, te su stoga ovde kratko objašnjene. *Guru* je duhovni učitelj; *sannyasi* je monah koji je položio konačni zavet odricanja prema hinduističkim obredima; *puja* je hinduistički verski obred; *mantram* je sveta pesma, himna ili pevanje.

1

SVRHA OBRAZOVANJA

Pitam se da li smo se ikada zapitali šta zapravo znači obrazovanje. Zašto idemo u školu, zašto učimo različite predmete, zašto polažemo ispite i takmičimo se među sobom za bolje ocene? Šta zapravo znači ovo takozvano obrazovanje i koja mu je svrha? To je zaista veoma važno pitanje ne samo za učenike već i za roditelje, za nastavnike i za svakoga ko voli ovu zemlju. Zašto se borimo da budemo obrazovani? Da li je to samo radi polaganja ispita i dobijanja posla? Ili je svrha obrazovanja da nas pripremi dok smo mladi da razumemo ceo proces života? Imati posao i zarađivati za život je neophodno, ali da li je to sve? Da li se obrazujemo samo zbog toga? Život nije samo posao, zanimanje; život je nešto izuzetno široko i duboko, to je velika misterija, ogroman svet u kome funkcionišemo kao ljudska bića. Ako se obrazujemo samo zato da bismo mogli da zarađujemo za život, propustićemo njegovu suštinu, a razumeti život mnogo je važnije od toga da se pripremamo za ispite i postanemo veoma vešti u matematici, fizici ili bilo čemu drugom.

Dakle, bilo da smo nastavnici, bilo da smo učenici, nije li važno pitati se zašto obrazujemo druge ili sebe? I šta zapravo znači život? Zar život nije nešto izvanredno? Ptice, cveće, bujno drveće, nebesa, zvezde, reke i ribe u njima – sve to je život. Život su siromašni i bogati; život je stalna borba između grupa, rasa i nacija; život je meditacija; život je ono što nazivamo religijom; to su i suptilne, skrivene stvari uma – zavisti, ambicije, strasti, strahovi, ispunjenja i anksioznosti. Sve to i mnogo više je život. Ali mi obično sebe pripremamo da razumemo

samo jedan mali deo toga. Polazemo određene ispite, nalazimo posao, venčavamo se, dobijamo decu, i onda postajemo sve više i više kao mašine. Bivamo puni straha, anksiozni, uplašeni od života. Dakle, da li je svrha obrazovanja da nam pomogne da razumemo ceo proces života, ili samo da nas pripremi za zanimanje, za najbolji posao koji možemo dobiti?

Šta će se dogoditi sa svima nama kada odrastemo i postanemo muškarci i žene? Jeste li se ikada zapitali šta ćete raditi kada odrastete? Najverovatnije ćete se venčati, i pre nego što primetite, bićete majke i očevi, a zatim ćete biti vezani za posao, ili za kuhinju, u kojoj ćete postepeno uvenuti. Da li je to sve što će vaš život biti? Jeste li ikada postavili sebi to pitanje? Zar ne bi trebalo da se zapitate? Ako je vaša porodica bogata, možda već imate osiguran prilično dobar položaj, vaš otac vam može dati lagan posao, ili se možete dobro udati, ali i tako ćete se raspasti, propasti. Uvidate li?

Naravno, obrazovanje nema smisla osim ako vam ne pomaže da razumete ogromni obim života sa svim njegovim nijansama, s njegovom izuzetnom lepotom, njegovim tugama i radostima. Možete steći diplome, možete imati niz slova iza svog imena i dobiti veoma dobar posao, ali šta onda? Čemu sve to ako vam tokom tog procesa um postane tup, umoran, glup? Dakle, dok ste mladi, zar ne bi trebalo da nastojite da saznate o čemu se zapravo radi u životu? I nije li prava funkcija obrazovanja da u vama neguje inteligenciju koja će pokušati da pronađe odgovore na sve te probleme? Da li znate šta je inteligencija? To je, sigurno, sposobnost da mislite slobodno, bez straha, bez formule, da počnete sami da otkrivete šta je stvarno, šta je istinito, ali ako se plašite, nikada nećete biti inteligentni. Svaki oblik ambicije, duhovne ili svetovne, rađa anksioznost, strah; stoga ambicija ne pomaže stvaranju uma koji je jasan, jednostavan, direktan, a samim tim i inteligentan.

Znate, zaista je veoma važno dok ste mladi da živite u okruženju u kome nema straha. Većina nas, kako odrasta, postaje uplašena; plašimo se života, plašimo se gubitka posla, plašimo se tradicije, plašimo se šta bi susedi, supruga ili suprug mogli reći, plašimo se smrti. Većina ljudi oseća neki oblik straha, a

tamo gde postoji strah, nema inteligencije. A zar ne možemo svi, dok smo mladi, da budemo u okruženju u kome nema straha, u kome vlada atmosfera slobode – slobode koja ne podrazumeva samo da radimo ono što volimo već i da razumemo ceo proces života? Život zaista jeste veoma lep, život nije ovo ružno što smo mi od njega napravili, a njegovo bogatstvo, njegovu dubinu, njegovu izuzetnu lepotu možete ceniti samo kada se pobunite protiv svega – protiv organizovane religije, protiv tradicije, protiv sadašnjeg trulog društva – i sami otkrijete šta je istinito. Ne da biste imitirali već da biste otkrili. Zar to nije obrazovanje? Veoma je lako prilagoditi se onome što vam društvo ili roditelji i nastavnici kažu. To je bezbedan i lak način postojanja, ali to nije življenje, jer u njemu postoji strah, propadanje, smrt. Živeti znači otkriti za sebe šta je istinito, a to možete uraditi samo kada postoji sloboda, kada postoji kontinuirana unutrašnja revolucija, revolucija u vama samima.

Ali vas ne podstiču da to radite. Niko vam ne govori da propitujete, da otkrijete za sebe šta je Bog, jer ako biste se pobunili, postali biste opasnost za sve što je lažno. Vaši roditelji i društvo žele da živite bezbedno, a i vi želite isto. Živeti bezbedno obično znači živeti u imitaciji i stoga u strahu. Zar funkcija obrazovanja nije da svakom od nas pomogne da živi slobodno i bez straha? A stvaranje atmosfere u kojoj nema straha zahteva da i vi mnogo razmišljate, kao i vaš učitelj, nastavnik.

Da li znate šta to znači? Kako bi neverovatno bilo stvoriti atmosferu u kojoj nema straha? Mi to *moramo* učiniti, jer vidimo da je svet zarobljen beskonačnim ratovima; vode ga političari koji uvek teže moći; to je svet advokata, policajaca i vojnika, ambicioznih muškaraca i žena koji žele položaj i bore se jedni protiv drugih da bi ga dobili. Tu su, zatim, tzv. sveci, verski *guru*i sa svojim sledbenicima; i oni takođe žele moć, položaj, ovde ili u sledećem životu. To je lud svet, potpuno zbunjen, u kome komunista ratuje s kapitalistom, socijalista se protivi obojici, i svako se bori protiv nekoga, bori se da osigura bezbednost, položaj koji mu daje moć ili pruža lagodan život. Svet je rastrzan suprotstavljenim verovanjima, razlikama među kastama i klasama, pojedinačnim

nacionalnostima, svakakvim glupostima i okrutnošću – i vas obrazuju da se uklopite u takav svet. Podstiču vas da se uklopite u okvir ovog propalog društva; vaši roditelji žele da to učinite, a i vi želite da se uklopite.

Dakle, da li je funkcija obrazovanja samo da vam pomogne da se prilagodite obrascu ovog trulog društvenog poretka, ili pak da vam pruži slobodu – potpunu slobodu da rastete i stvorite drugačije društvo, novi svet? Mi želimo da imamo ovu slobodu, ne u budućnosti, već sada, inače bismo svi mogli da budemo uništeni. Moramo odmah stvoriti atmosferu slobode tako da možete da živite i sami otkrijete šta je istina, tako da postanete inteligentni, tako da budete u stanju da se suočite sa svetom i razumete ga, a ne samo da mu se prilagođavate, tako da se unutra, duboko u sebi, psihološki stalno bunite; jer samo oni koji su u stalnom buntu otkrivaju šta je istina, a ne čovek koji se prilagođava, koji prati neku tradiciju. Samo kada konstantno istražujete, konstantno posmatrate, konstantno učite, vi pronalazite istinu, Boga ili ljubav. Međutim, ne možete istraživati, posmatrati, učiti, niti biti duboko svesni ako se plašite. Dakle, funkcija obrazovanja, sigurno, jeste da iskoreni, unutra i spolja, strah koji uništava ljudsku misao, ljudski odnos i ljubav.

Pitanje: Ako bi svi pojedinci bili u buntu, zar ne mislite da bi bilo haosa u svetu?

KRIŠNAMURTI: Prvo, poslušajte pitanje, jer je veoma važno razumeti pitanje, a ne samo čekati odgovor. Pitanje je: ako bi svi pojedinci bili u buntu, zar svet ne bi bio u haosu? Ali da li je sadašnje društvo u tako savršenom redu da bi haos nastao ako bi svi bili u buntu protiv njega? Zar sada nema haosa? Da li je sve lepo, neiskvareno? Da li svako živi srećno, potpuno, bogato? Zar čovek nije protiv čoveka? Zar nema ambicije, nemilosrdne konkurencije? Dakle, svet već jeste u haosu, to je prva stvar koju treba shvatiti. Ne uzimajte zdravo za gotovo da je ovo uredno društvo; ne dozvolite sebi da vas reči hipnotišu. Evropa, Amerika, Rusija – ceo svet se nalazi u procesu propadanja. Ako vidite propadanje, imate izazov: izazvani ste da pronađete način rešavanja ovog hitnog problema. I

kako ćete odgovoriti na izazov, to je važno, zar ne? Ako odgovorite kao hinduista ili budista, kao hrišćanin ili komunista, onda je vaš odgovor veoma ograničen, što zapravo uopšte nije odgovor. Možete potpuno adekvatno odgovoriti samo ako u vama nema straha, samo ako ne razmišljate kao hinduista, komunista ili kapitalista, već kao celovito ljudsko biće koje pokušava da reši problem, a u tome nećete uspeti osim ako se i sami ne bunite protiv čitavog tog sistema, protiv ambiciozne pohlepe na kojoj počiva društvo. Kada vi sami niste ambiciozni, niste pohlepni, ne držite se grčevito sigurnosti, tada možete odgovoriti na izazov i stvoriti novi svet.

Pitanje: Bunite se, učiti, voleti – jesu li ova tri procesa razdvojena, ili se dešavaju istovremeno?

KRIŠNAMURTI: Naravno da to nisu tri odvojena procesa; to je jedinstveni proces. Vidite, veoma je važno shvatiti šta pitanje znači. Ovo pitanje se zasniva na teoriji, a ne na iskustvu; ono je samo verbalno, intelektualno, stoga nije validno. Čovek koji je neustrašiv, koji se zaista buni, koji se bori da sazna šta znači učiti, voleti – takav čovek ne pita da li je to jedan proces ili tri. Mi smo tako vešti s rečima, i mislimo da smo rešili problem nudeći objašnjenja.

Znate li šta znači učiti? Kada zaista učite, učite tokom čitavog života i nema posebnog učitelja od koga učite. Tada vas sve uči: uveli list, ptica u letu, miris, suza, bogati i siromašni, oni koji plaču, osmeh žene, oholost muškarca. Učite iz svega, stoga nema vodiča, filozofa, *guru*a. Sam život je vaš učitelj, i vi ste u stanju stalnog učenja.

Pitanje: Da li je istina da je društvo zasnovano na pohlepi i ambiciji i zar ne bismo propali ako ne bismo bili ambiciozni?

KRIŠNAMURTI: Ovo je zaista veoma važno pitanje i zahteva veliku pažnju.

Da li znate šta je pažnja? Hajde da otkrijemo. U učionici, kada buljite kroz prozor ili povlačite nečiju kosu, nastavnik vam kaže da obratite pažnju. Šta to znači? Da niste

zainteresovani za ono što učite, pa vas nastavnik prisiljava da obratite pažnju – što zapravo nije pažnja. Pažnja dolazi kada ste duboko zainteresovani za nešto, jer tada želite da saznate sve o tome; tada je vaš um, vaše celo biće tamo. Slično tome, čim shvatite da je ovo pitanje – zar ne bismo propali ako ne bismo bili ambiciozni? – zaista veoma važno, vi postajete zainteresovani i želite da saznate istinu o tome.

Međutim, zar ambiciozan čovek ne uništava samog sebe? To je prvo što treba saznati, umesto pitati da li je ambicija ispravna ili pogrešna. Pogledajte oko sebe, posmatrajte sve ljude koji su ambiciozni. Šta se događa kada ste ambiciozni? Razmišljate o sebi, zar ne? Okrutni ste, gurate druge ljude u stranu jer pokušavate da ostvarite svoju ambiciju, pokušavate da postanete veliki čovek, stvarajući time u društvu sukob između onih koji uspeavaju i onih koji zaostaju. Postoji stalna borba između vas i drugih koji takođe žele ono što vi želite, a da li je taj sukob produktivan za kreativan život? Razumete li, ili je ovo previše teško?

Da li ste ambiciozni kada volite da radite nešto iz ljubavi prema samom tom činjenju? Kada radite nešto celim bićem, ne zato što želite da stignete negde, ili da ostvarite veći profit, ili veće rezultate, već jednostavno zato što volite to da radite. U tome nema ambicije, zar ne? U tome nema konkurencije; ne borite se ni sa kim za prvo mesto. I zar ne bi obrazovanje trebalo da vam pomogne da saznate šta zaista volite da radite, tako da od početka do kraja svog života radite nešto što smatrate vrednim i što za vas ima dubok smisao? U suprotnom, do kraja života bićete nesrećni. Ako ne znate šta zaista želite da radite, vaš um upada u rutinu u kojoj postoji samo dosada, propadanje i smrt. Zato je veoma važno da saznate dok ste mladi šta zaista volite da radite. To je jedini način da se stvori novo društvo.

Pitanje: U Indiji, kao i u većini drugih zemalja, obrazovanje kontroliše vlada. U takvim okolnostima, je li moguće sprovesti eksperiment kakav opisujete?

KRIŠNAMURTI: Da li bi bilo moguće da škola ovakvog tipa opstane bez pomoći vlade? To je ono što ovaj gospodin pita.

On vidi da vlade, političari, ljudi na vlasti širom sveta sve više kontrolišu sve, da žele da oblikuju naše umove i srca, da učine da mislimo na određeni način. Bez obzira na to da li u Rusiji, ili u nekoj drugoj zemlji, vlast teži ka kontroli obrazovanja, ovaj gospodin pita da li je moguće da škola kakvu ja opisujem nastane bez pomoći vlade.

Šta vi kažete? Znae, ako smatrate da je nešto važno, zaista vredno, posvećujete svoje srce tome bez obzira na vlade i diktat društva – tada ćete uspeti. Ali većina nas ne posvećuje svoje srce ničemu, i zato postavljamo ovakva pitanja. Ako vi i ja istinski osećamo da se može stvoriti novo društvo, kada se svako od nas iznutra pobuni, psihološki, duhovno, tada ćemo posvetiti svoja srca, svoje umove, svoja tela stvaranju škole u kojoj ne postoji nešto kao što je strah sa svim njegovim implikacijama.

Gospodine, sve zaista revolucionarno stvara nekolicina onih koji vide šta je istina i koji su spremni da žive u skladu s tom istinom, ali otkriti šta je istina zahteva oslobađanje od tradicije, što znači slobodu od svih strahova.

2

PROBLEM **SLOBODE**

Voleo bih da razgovaram s vama o problemu slobode. To je veoma složen problem koji zahteva duboko proučavanje i razumevanje. Čujemo mnogo priča o slobodi, verskoj slobodi i slobodi da se radi ono što se želi. O svemu tome su učenjaci pisali knjige. Ali mislim da možemo pristupiti tome veoma jednostavno i direktno, i možda će nas to dovesti do pravog rešenja.

Da li ste ikada zastali da biste posmatrali divan sjaj na zapadu dok sunce zalazi, sa stidljivim mladim mesecom odmah iznad drveća? Često je u to doba reka veoma mirna, i tada se sve ogleda na njenoj površini: most, voz koji prelazi preko njega, nežan mesec, i uskoro, kako se smračuje, zvezde. To je sve veoma lepo. I da biste posmatrali, da biste gledali, da biste potpuno obratili pažnju na nešto lepo, vaš um mora biti slobodan od preokupacija, zar ne? Ne sme biti zauzet problemima, brigama, spekulacijama. Tek kada je um veoma miran možete stvarno posmatrati, jer tada je um osetljiv na izuzetnu lepotu, i možda je tu ključ za naš problem slobode.

Šta znači biti slobodan? Da li sloboda znači da radite ono što vam odgovara, idete kuda želite, razmišljate o čemu hoćete? To činite svakako. Da li je samo nezavisnost sloboda? Mnogi ljudi u svetu su nezavisni, ali veoma malo njih je slobodno. Sloboda podrazumeva veliku inteligenciju, zar ne? Biti slobodan znači biti inteligentan, ali inteligencija ne nastaje samo ako imate želju da budete slobodni; nastaje samo kada počnete da razumete svoje celokupno okruženje, društvene, verske, roditeljske i tradicionalne uticaje koji vas neprekidno okružuju. Ali da biste razumeli različite uticaje

– uticaj svojih roditelja, vlade, društva, kulture kojoj pripadate, svojih verovanja, bogova i sujeverja, tradicije kojoj se bez razmišljanja prilagođavate – da biste razumeli sve to i oslobodili se, potreban je dubok uvid; ali vi se obično predajete njima jer ste uplašeni. Plašite se da nećete imati dobar položaj u životu, plašite se šta će vam sveštenik reći, plašite se da postupate suprotno tradiciji, da ne činite ispravnu stvar. Ali sloboda je zaista stanje uma u kome nema straha ili prinude, nema potrebe za sigurnošću.

Zar većina nas ne želi da bude bezbedna? Zar ne želimo da nam govore kako smo divni ljudi, kako lepo izgledamo ili koliko smo izuzetno inteligentni? U suprotnom ne bismo stavljali slova iza imena. Sve te stvari daju nam samopouzdanje, osećaj bitnosti. Svi želimo da budemo slavni ljudi – i onog trenutka kada poželimo da *budemo* nešto, više nismo slobodni.

Molim vas, shvatite ovo, jer je to pravi ključ za razumevanje problema slobode. Bilo da je reč o ovom svetu političara, moći, položaja i autoriteta, bilo o takozvanom duhovnom svetu u kome težite da imate vrline, budete plemeniti poput svetaca, onog trenutka kada poželite da budete neko, više niste slobodni. Ali čovek ili žena koji vide apsurdnost svega ovoga i čija su srca stoga nevina, oni koje ne pokreće želja da budu neko – takve osobe su slobodne. Ako razumete koliko je ovo jednostavno, uvidećete i izvanrednu lepotu i dubinu.

Na kraju krajeva, ispiti postoje da vam daju položaj, da postanete neko. Titule, položaj i znanje podstiču vas da budete nešto. Zar niste primetili da vam roditelji i nastavnici kažu da morate nešto postići u životu, da morate biti uspešni kao vaš ujak ili vaš deda? Ili da pokušavate da imitirate primer nekog junaka, da budete poput Majstora, sveca, učitelja, rođaka, ili da se držite neke tradicije? Sve to ukazuje na vašu potrebu da budete nešto, i samo kada stvarno shvatite tu činjenicu, postaćete slobodni.

Dakle, uloga obrazovanja je da vam pomogne od detinjstva da ne imitirate nikoga, već da uvek budete to što zapravo jeste. A ovo je najteže postići: bilo da ste ružni ili lepi, bilo da ste zavidni ili ljubomorni, uvek budete ono što jeste, ali razumite

to što jeste. Biti svoj je veoma teško, jer mislite da ono što jeste nije plemenito, i da bi bilo divno ako biste samo mogli da promenite ono što jeste u nešto plemenito, ali to se nikada ne događa. Međutim, ako pogledate šta zaista jeste i razumete to, tada u tom razumevanju postoji transformacija. Dakle, sloboda nije u tome da pokušavate da postanete nešto drugo, niti u tome da radite šta god vam padne na pamet, niti u tome da pratite autoritet tradicije, svojih roditelja, svog *guru*a, već u razumevanju onoga što jeste od trenutka do trenutka.

Vidite, niste obrazovani za ovo; vaše obrazovanje podstiče vas da postanete nešto, ali to nije razumevanje sebe. Vaše „ja” je veoma složeno; to nije samo entitet koji ide u školu, koji se svađa, koji igra igre, koji se plaši, već je to i nešto skriveno, nešto što nije očigledno. Sastoji se ne samo od svih vaših misli već i od svega što su vam drugi ljudi, knjige, novine, lideri stavili u um, a sve to moguće je razumeti samo kada ne želite da budete neko, kada ne imitirate, kada ne sledite, što znači kada se bunite protiv cele tradicije pokušavanja da postanete nešto. To je jedina prava revolucija koja vodi ka izuzetnoj slobodi. Gajiti tu slobodu je prava uloga obrazovanja.

Vaši roditelji, vaši nastavnici i vi sami želite da se identifikujete s nečim ili nekim kako biste bili srećni, sigurni. Ali da biste bili inteligentni, zar ne morate proći kroz sve uticaje koji vas zarobljavaju i lome?

Nada u novi svet je u onima od vas koji počinju da vide šta je lažno i pobune se protiv toga, ne verbalno već stvarno. Zato bi trebalo da tražite pravi oblik obrazovanja, jer tek kada rasete u slobodi, možete stvoriti novi svet koji nije zasnovan na tradiciji ili oblikovan prema idiosinkraziji nekog filozofa ili idealiste. Ali ne može biti slobode dok se samo trudite da postanete neko, ili imitirate plemenit primer.

Pitanje: Šta je inteligencija?

KRIŠNAMURTI: Hajde da pažljivo i strpljivo razmotrimo pitanje i saznamo. Saznati ne znači doći do zaključka. Ne znam da li vidite razliku. Onog trenutka kada dođete do zaključka o tome šta je inteligencija, prestajete da budete inteligentni. To je ono što je većina starijih ljudi učinila: došli su do

zaključaka. Zbog toga su prestali da budu inteligentni. Dakle, otkrili ste jednu stvar odmah: da je inteligentan um onaj koji neprestano uči i nikada ne zaključuje.

Šta je inteligencija? Većina ljudi je zadovoljna definicijom inteligencije. Ili kažu: „To je dobro objašnjenje”, ili više vole svoje objašnjenje, a um koji je zadovoljan objašnjenjem veoma je površan, te stoga nije inteligentan.

Već ste počeli da uviđate da je inteligentan um onaj koji nije zadovoljan objašnjenjima, zaključcima; niti je to um koji veruje, jer je vera opet druga forma zaključka. Inteligentan um je znatiželjan um, um koji posmatra, uči, proučava. Šta to znači? To znači da inteligencija postoji samo kada nema straha, kada ste spremni da se pobunite, da idete protiv celokupne društvene strukture kako biste otkrili šta je Bog, ili otkrili istinu o bilo čemu.

Inteligencija nije znanje. Čak i da možete pročitati sve knjige na svetu, to vam ne bi dalo inteligenciju. Inteligencija je nešto veoma suptilno; ona nema sidro. Nastaje samo kada razumete ceo proces uma – ne um prema određenju nekog filozofa ili učitelja, već sopstveni um. Vaš um je rezultat celog čovečanstva, i kada ga razumete, ne morate da proučavate ni jednu jedinu knjigu, jer um sadrži celo znanje prošlosti. Dakle, inteligencija nastaje s razumevanjem sebe, a sebe možete razumeti samo u odnosu na svet ljudi, stvari i ideja. Inteligencija nije nešto što možete steći, kao učenjem; ona nastaje s velikom pobunom, to jest kada nema straha, što znači, zapravo, kada postoji osećaj ljubavi. Jer kada nema straha, tu je ljubav.

Ako ste zainteresovani samo za objašnjenja, bojim se da ćete smatrati da nisam odgovorio na vaše pitanje. Pitati šta je inteligencija isto je kao pitati šta je život. Život je proučavanje, igra, seks, rad, svađa, zavist, ambicija, ljubav, lepota, istina – život je sve, zar ne? Ali vidite, većina nas nema strpljenja da istrajno i dosledno sledi taj put.

Pitanje: Može li grub um postati osetljiv?

KRIŠNAMURTI: Slušajte pitanje, značenje iza reči. Može li grub um postati osetljiv? Ako kažem da je moj um grub i

pokušam da postanem osetljiv, sam napor da postanem osetljiv je grubost. Molim vas da shvatite to. Ne budite zaintrigirani, već posmatrajte. S druge strane, ako prepoznam da sam grub, ako nemam želju za promenom, ako se ne trudim da postanem osetljiv, ako počnem da shvatam šta je grubost i posmatram je u svom životu iz dana u dan – pohlepan način na koji jedem, grubost s kojom tretiram ljude, ponos, aroganciju, grubost mojih navika i misli – tada to samoposmatranje transformiše ono što *jeste*.

Isto tako, ako sam glup i kažem da moram postati inteligentan, napor da postanem inteligentan je samo veći oblik gluposti, jer ono što je važno jeste razumeti glupost. Koliko god se trudio da postanem inteligentan, moja glupost će ostati. Mogu steći površinski sjaj učenja, mogu naučiti da citiram knjige, ponavljam pasuse velikih autora, ali u osnovi ću i dalje biti glup. Ali ako vidim i razumem glupost kako se ispoljava u mom svakodnevnom životu – kako se ponašam prema svom poslužitelju, kako gledam svog komšiju, siromašnog čoveka, bogatog čoveka, činovnika – tada ta svesnost dovodi do razbijanja gluposti.

Pokušajte. Posmatrajte sebe dok razgovarate sa svojim poslužiteljem, posmatrajte ogromno poštovanje s kojim se odnosite prema guverneru, a kako malo poštovanja pokazujete čoveku koji nema ništa da vam da. Onda počinjete da otkrivete koliko ste glupi, a u razumevanju te gluposti postoji inteligencija, osetljivost. Ne morate da *postanete* osetljivi. Čovek koji pokušava da postane nešto je ružan, neosećajan; on je grub čovek.

Pitanje: Kako dete može saznati šta je bez pomoći svojih roditelja i nastavnika?

KRIŠNAMURTI: Jesam li ja rekao da može, ili je ovo vaša interpretacija onoga što sam rekao? Dete će saznati mnogo o sebi ako mu okruženje u kome živi pomogne da to učini. Ako roditelji i nastavnici stvarno brinu da mlada osoba otkrije šta je, oni je neće prisiljavati; oni će stvoriti okruženje u kome će ona to saznati.

Postavili ste ovo pitanje, ali je li to za vas važan problem? Ako duboko osećate da je važno da dete sazna šta je, i da to ne može učiniti ako je pod dominacijom autoriteta, zar ne biste pomogli da se stvori pravo okruženje? Ponovo isti stari stav: recite mi šta da radim i uradiću to. Ne kažemo: „Hajde da to zajedno rešimo.“ Ovaj problem kako stvoriti okruženje u kome će dete moći da sazna mnogo o sebi jeste problem koji se tiče svakoga: roditelja, nastavnika i same dece. Ali samoosveščivanje se ne može nametnuti, ne možete prisiliti nekoga da razume; i ukoliko je ovaj problem važan za vas i mene, za roditelja i nastavnika, tada ćemo zajedno stvoriti škole pravog tipa.

Pitanje: Deca mi kažu da su u selima videla nekakve čudne fenomene, poput opsesija, i da se plaše duhova, duša i tako dalje. Šta reći o tome?

KRIŠNAMURTI: Kada dođe vreme, istražićemo šta je smrt. Ali vidite, strah je neverovatan. Deci su pričali o duhovima vaši roditelji, stariji ljudi, inače ih verovatno ne biste videli. Neko vam je pričao o opsesiji. Vi ste suviše mladi da biste znali za takve stvari. To nije vaše sopstveno iskustvo, to je odraz onoga što su vam rekli stariji ljudi. A oni često ne znaju ništa o svemu tome. Oni su samo čitali o tome u nekoj knjizi i misle da su to razumeli. To postavlja potpuno drugačije pitanje: da li postoji iskustvo koje nije kontaminirano prošlošću? Ako je iskustvo kontaminirano prošlošću, to je samo kontinuitet prošlosti i stoga nije originalno iskustvo.

Ono što je važno jeste da vi koji se bavite decom ne namećete njima svoje zablude, svoje ideje o duhovima, svoje posebne ideje i iskustva. To je veoma teško izbeći, jer stariji ljudi mnogo pričaju o svim tim stvarima koje su u životu beznačajne, tako da postepeno prenose deci svoje brige, strahove i sujeverja, i deca prirodno ponavljaju ono što su čula. Važno je da stariji ljudi, koji ni sami obično ništa ne znaju o takvim stvarima, ne govore o njima pred decom, već umesto toga pomažu u stvaranju atmosfere u kojoj deca mogu da rastu u slobodi i bez straha.